

Saša Sokolov

Mezi psem a vlkem

román

PROSTOR

EDICE
střed
●

Saša Sokolov
Mezi psem a vlkem

přeložili Jakub Šedivý a Radka Bzonková

Copyright © Saša Sokolov, 1980
Czech edition © PROSTOR, 2013
Translation © Jakub Šedivý, Radka Bzonková, 2013
Postface © Radka Bzonková, 2013

Published by arrangement with ELKOST
International Literary Agency

ISBN 978-80-7260-288-9

Knihu finančně podpořila
Nadace Český literární fond

a

Ministerstvo kultury České republiky.

Knihy vychází pod záštitou Nadace Michaila Prochorova v rámci programu na podporu ruské literatury a kultury ve světě.

Mikhail
Prokhorov
Fund

Фонд
Михаила
Прохорова

Přátelům pro zábavu

*Mám rád ten hovor v šeru zmlklém,
když vína jsme si zavdali,
tu chvíli, kterou nazvali
hodinkou mezi psem a vlkem**

PUŠKIN

Mladík byl lovec

PASTERNAK

* Přeložil Josef Hora.

1. Záitilština

Měsíc je jasný, den nevystopuješ, rok letošní. Občanu Sidoru Fomiči Postaršímu s úctou Ilja Petrikejič Zynzyrela - Záitilština. Dovolte, abych přistoupil k věci. Pane Postarší. Jsem člověk pro zdejší krajinu poněkud cizí, ale protože jsem brusič, brousím nože a nůžky, a třebaže na první pohled vypadám docela jako mrzáčisko, z míry mě jen tak něco nevyvede. Brousím jak kosy, tak sekery a ostatní domácí nářadí, ale podrobnosti tohoto druhu by hovor jen zdržovaly. Z tohoto důvodu vynechávám i události, kterým už dávno odzvonilo a k nimž se nechci více vracet, pouze trvám na tom, že až do dnešních dnů jsem se mezi souzenými neocitl, třebaže jsem se zbůhdarma potloukal i po velikých městech. Pobýval jsem, kde se dalo, a jako ta kukačka jsem se zkrátka a dobře rodným hnízdem vskutku netrápil a na živobyčí si vydělával žebrotou, loudil jsem, aby mi každý pomohl podle svých sil a možností. Za což se také kaju, pro tento účel jsem si vybral družstvo individuí D. Zatočnika. Bezpochyby mi odpustíte, ale pracuju na vlastní účet a ceník mám také svůj. Když je teplo, dělám samé nože: chodíme kolem dokola a odcházíme za sezonní prací. A když naopak nastanou mrazy, obstaráváme lidem broušení a letování, poněvadž od listopadu do dubna každý den, včetně sobot i neděl, chudáci a mrzáci podobní Vašemu dopisovateli krouží a točí se na zrcadle vod, a jakmile padne soumrak - tak Vy je vítáte v dvoupatrové putyce, které dal kdosi šťastnou přezdívku

kabaré; Ilju však mezi nimi nenajdete. Zasteskne se Vám: co je to za bručouna starýho, proč si neopatří pár nabroušených nožů jako ostatní, cožpak mu nevoní sklouznout se ostrím po hladkém, cožpak se štítí džbáнку společensky prospěšného piva? Chyba lávky, ničeho takového se nezřeknu, a nejsem z těch brusičů, kteří jsou nechápaví. Pár je mi pravda k ničemu, ale jedna kolumbuska mi tu vždycky visí pro potěšení. Co na tom sejde, že jsem želbohu zmrzačený, když mám náuru jako z křemene: rád se sklouznu a nikdo mě nezastaví, jen kdyby bylo čím se odstrčit - dzyn jedna, pane Postarší, dzyn dva, a už si prozpěvuješ, brbláš si pod duhou trojky třeba až do přístavu ve Valdaji, kde se odlévají rolničky, pečou se vyhlášené preclíky a obchoduje s konopnými provazy - a nikdo ti nemá na Itilu co poroučet. Dovolíte, abych pokračoval? A o to právě jde, že poslední dobou nemám čím se odstrčit. Čtvrtý prosincový čtvrtek, rozumějte v předvečer svátku, jsem šel zpoza řeky cestou od jistého hrobaře, sotva Vám známého. Vyprovázeli jsme jednoho samotáře, který kvůli své pyšné vášni natáhl kopyta. Žil v Mýlu - lze taky říct, v mlýnici -, ale v ústraní, tam, kde roste hadí jazyk a vrboví, byl lovcem, vždycky choval bubláky s mohutným rousem na nohou, ale nemyslím, že by si s někým dopisoval: o tom jsou pochybnosti. Ostatně sám byl vysušený jako lýkové vlákno ve vedru, říkali mu - nerozpomenu se jak. Gurij - tak se jmenoval, když už to musí být. Z toho, čím se zmíněný Gurij bavil, zmíním následující: právě tenhle Gurij k smrti rád šoupal nohama a rozbíhal sepo hladkém na nabroušených nožích, které

byly také příčinou toho, že my jsme o zákazníka přišli, zatímco hrobníci zákazníka získali. Spolu s tím dávám na vědomost, že ve znamení Střelce, aby to bylo nebezpečnější, ale o to živější, pořádají chudáci z obou břehů malých zátočin závody na slábnoucím ledu. Odehrávají se ve tmě tmoucí, záměrně bez svitu nebeských těles, a národ se předstihuje, kdo je obratnější, a honí se a o překot závodí, nehledě na díry a trhliny. Což má hroznatanánské následky. Každého však trumfl, všem ukázal, jak se umí na ledě otáčet, jistý Nikolaj, chlapec z družstevních sběrných surovin. Tenhle Služebník boží, jak mu důvěrně přezdívali, se jevil jako opravdový smolař a šibalové mezi závistníky z toho měli škodolibou radost a říkali, že se jen tak umně pitvoří, protože si prý zvykl protloukat se po temných koutech. A historie jeho nezdaru, když dovolíte, je jaká? Zprvė zakusil rodinné trampoty a zadruhé se jeho žena domluvila s vlkobijcem a vyhnala Služebníka božího z domu. A tenkrát zaklepal v Nuzáckém Hradišti na útulek pro hluchoněmé, jenže tam ho vyhodili: ústav je jen pro hluché, a ty, jak je vidět, jsi ještě k tomu slepý, takže nás jistě chápeš. A tak se tenhle chlapík ocitl v útulku pro nevidomé: co tě napadá, jsme přeplnění, ale kdybys měl vlastní harmonium, potloukal se po přístavišti a celý výdělek odevzdával na společné stravování, to by byla jiná, to bychom tě tu nechali. Nikolaj Služebník boží se před nimi celou svou zkřivenou postavou vztyčil a roně planoucím bělmem zlostné slzy, zakřičel: ach, vy chabrusové cizáctí, copak bych se vás ptal, kdybych měl vlastní inštrument? Nakonec se tedy

ocitl neocitl v domě lidí bez přístřeší, a ti ho přivítali mile z celého svého srdce. A mámili ho: žij si tu, kamaráde, navěky. Avšak kteréhosi dne se u jednoho z nich zastavila jistá dáma a všimla si v kruhu mezi ostatními ubožáky Služebníka božího: kdo je to tam mezi vámi, myslím ten nevzhledný na kluzišti? Bud' klidná, to je jenom Nikolka, bruslí s námi na bruslišti. Nebude to s ním až tak zlé, říká dáma, když se tak bravurně otáčí. Ne, ne, namítali, nevypadá to s ním valně, je to s ním nahnuté, zbývají mu už jen tyhle kratochvíle na ledě. Dáma na to: ne, raději mu to už nedovolte, pryč s ním, se šeredou. A tak obyvatelé chudobince požádali Služebníka božího: prokaž nám laskavost, kamaráde, nezamýšlej, bratře, tu žít navěky, jinak začnou chodit stížnosti. Nic na to neřekl, vždyť ho ke všemu považovali za němého, a odebral se z útulku do dáli, ani se neohlédl. A nakonec se ho ujalo družstvo zabývající se sběrem všemožného šrotu. Z dalších zpráv je zřejmé, že přílišnou věrností se tam neblýskl, že se ale jednou v opilosti rozohnil a někam se vytratil a sotva se zřejmě kdy objeví. Taková je to, račte vědět, historie. Nabízí se otázka: brousil jsem mu nebroušené? A ukazuje se, že pouze já jediný jsem mu je z celého kolektivu brousil, ostatní nad ním štítivě ohrnovali nos, třebaže sami zrovna nevoněli. Brousil jsem i Gurijovi, i Krylobylovovi, i Člověku-Zimákovovi jsem brousil, celému Itilu, jestli chápete, jsem brousil. A tenhle Gurij-Lovec udělal bruslařskou kariéru. Stávalo se, že na všechno zapomněl, jen když se mohl rozlétnout po hladkém. Občas vlétne do družstevní dílny, vtrhne k nám jako vytoužený

děšť v období sucha, vběhne, trochu unavený, a co máme dělat - skládáme se po rublíku. A rozpočítáváme se. Ententyky dva špalíky, skoč pro víno do putyky. Nu což, jestli to padlo na mě - jsem chtěl nechtě připravený. Jednou jsem se už chystal přidělat k botě kolumbusku, ale vtom jsem si všiml, že se jí stýská po pilníku. Koukám, buď se pilník někam nadobro zatoulal, nebo si ho kolegové přivlastnili. Gurij se velkodušně zamyslel a povídá: co to tam hledáš, řekni. Řekl jsem to. Vyzval je: hej vy, mechanici, ať instrument vrátí ten, kdo ho má, tady brach ho hledá. Ale družstvo mu odpovědělo: táhni, jeho blbej pilník je nám u prdele. A ještě: copak má tak napilno s tím pilníkem, pojede snad na něm do Vesnice? Určitě i Vy budete na pochybách, je-li moudré mít základnu hned vedle kabaré a pro každou hloupost se hnát daleko do Vesnice - na pilníku nebo na pětníku. Nebuďte na omylu, neboť oběť losu nechvátá s prázdnýma rukama, na mohutném hrbu vláčí ve vaku flašky, sesbírané do kopy na kopcích a v údolích. Možná že nejste ještě úplně v obraze - dychtím vám podat zprávu. V kabaré z jakési falešné zpupnosti neprodávají celé láhve, jen rozlívají, čímž lidsky i obchodně tratěj. Zcela jiný obrázek se nabízí v lokálu na vedlejším rameni řeky, za hradbou kudrnatých, avšak na první pohled nenápadných ostrovů. To, co jsi přinesl, vezmou bez vrtochů za slušnou cenu a to, co jsi zaplatil, máš právo vypít jak uvnitř, tak i venku. A Gurij říká brusičům bez obalu: a třeba i na pilníku. A potom ještě dodává: pro Ilju by to bylo na pilníku nepohodlné, ale já bych samozřejmě nakrásně mohl. Načež

ho začnou popichovat, pane Postarší. Víme, víme, ty bruslíš jako maratonec, jsi machr, jen se podívej, jaký kosti sis vypěstoval - prvotřídní kvalita, pevné a dlouhé, copak my s našimi hloupými ksichty, my se můžem jít tak akorát klouzat, tím spíš Ilja-Nezbeda. Neskrývám, že se najdou obrázky horší, i když jen zřídka. Tak lovec Manul, jenž chodil s delikátními potřebami na Jistá Místa, sděloval, že tam potkal příšery ještě příšernější. To znamená, že není vše ztraceno, můj milý, a dokud můžu jakžtakž držet nýtovací kladívko a brousek, mezi nešťastníky se nezařadím, zoufalství u Ilji nenajdete. Nacházím pilník, přejedu jím hrany a s tímhle nákladem vstupuju na řeku. Lehce nametený nabírám šikmý kurz, a protože je led slabý, je pode mnou celá jako obnažená. Dostávám se na vedlejší rameno, v závětrí si to po něm štráduju až k samotné Vesnici. Láry fáry, na dlouhé povídání není kdy. Provádím zákonný nákup-prodej, obracím se a pádím nazpátek, ale soumrak se i tak vznáší nad mou hloupou kotrbou a moji Danielové mi zdáli svítí petrolejkou, abych proti všemu očekávání neprolétl kolem dílen. Napili jsme se tenkrát. Nás ubožáky předhoniš jako nic, popichovalo tě družstvo, Guriji, s tebou závodit nebudeme. Je to tak, mechanici, máte recht, z vás všech jsem jenom já opravdu střízlivý běžec. Podívejte se, řekl jim, jen se podívejte do našich dálav pokrytých jinovatkou, neexistuje takový mladík, kterého bych nepředhonil - kde se najde takový? Podkuřovali jsme mu, začali se přít a vyšli jsme na mráz zapálit si. Stáli jsme na kopci; za námi město dřevěné, veliké, jakýsi chlap tam ze všech sil zahálí,

a dole pod námi široká zátočina - jako by na dlani znehybněla. Ohlédněte se, řekl Gurij mistrům, tam po pravé ruce je osada Malokulebjakovo. No a kdo tam žije? Málokdo v Kulebjakovu žije, odpověděli vyhýbavě družstevníci. Kupříkladu tam žije známý mlynář-břicháč, kterého nejenom led, ale i země sotva unese, a ve mlýně u mlynáře pracuje jedno nemehlo, Aladin, ale závodit s ním by pro tebe nebyla čest. Kromě toho v Kulebjakovu přebývá ještě nimrod, který, jak se povídá, spadl do vyschlé studny. Křičí, a nikdo ho neslyší, jen jeho žena ví, kde je, ale nemá zájem ho vytáhnout ven, protože má se sousedem techtle mechtle - také je to nimrod, jenže mladší, a hlavu jí popletl. Zkrátka a dobře nimrodi jsou tu zaneprázdnění, nemají kdy na závody. A nikdo jiný v osadě není. A v Ploskách je z lepších či horších běžců jen Nikolaj, který nikdy neměl vlastní jméno, přesněji řečeno měl ho, ale to bylo velmi dávno. A když se s Nikolajem Služebníkem božím udála ta proměna a ztratil se, tehle si jeho jméno přivlastnil - nechtěl, jak se říká, aby dobro přišlo nazmar. A Gurij hned: to, že krade ryby, není žádná pohroma, zbytečně mu to mají rybáři za zlé a přejí mu smrt. Kdo by si pomyslel, že když si jeden nakrade trochu ryb, druzí by ho za to hned nejradši sežrali. Tak je to, Guriji, tak, tvorové na svobodě, nebo v tenatech - stejně nikomu nepatří, a pakliže Někomu patří - tak se ví Komu, jenže pak jsou všichni zdejší lovci před Jeho tváří největšími pytláky. A zbůhdarma, naprosto zbůhdarma Nikolku pak zamordovali. To on jim, když už je o tom řeč, úlovek z jejich čeřenů pod ledem za ostrovy krade. Přivázel

pytel - na sáňky - a začal táhnout. Klepe se zimou, prozíravé oči mu metelice oslepila, palčáky ztratil, válenky má proděravělé, brusle nenabroušené, a kde se vzal, tu se vzal neodbytný kříženec vlka a lišky. Hod' mi rybičku, vyhrožuje Nikolajovi, hod' mi ještě jednu, nebo zahalím Itil temnotou. Nikolaj Ploskovský má ze tmy větší strach než ze smrti, a tak bez reptání hází Vlkolišce do lesa tři jesetery. Jinak se do Hradiště do tmy nedostane - peníze za zboží neutrží, peníze za zboží neutrží - do kabaré nezajde, do kabaré nezajde - s kumpány nepopije a s kumpány nepopije - tak proč by se lopotil, pane Postarší, řekněte sám. A zatímco ti druzí na Nikolaje čekají na kraji vesnice s všeříkajícími klacky, on se s půlkou pytle stříbrných jeseterů a zelených kluzkých línů přibližuje krok za krokem k předměstí. Klaním se ti, říká, veselé město z lýcí, sláva vám, vysoké malované uzounké chaloupky. Ó město, říká, poskytni pro nadcházející noc přístřešek smolaři rybáři zavražděnému nepřáteli, kup si od něj zboží, dej mu pár penízků, aby mu v kapse zacinkaly, ať se staříkovi vyhladí vrásky, ať roztáhne jako osamělý netopýr svá pomačkaná křídla. Nebud' škrt, městečko, nalej mi panáčka. A ještě říká, seznam mě, město, s nějakou přítulnou cácorkou s vystouplými lícními kostmi. Sundal si brusle a šel, šel nahoru Nikolaj z Plosků a v ústrety mu beze spěchu chvátá ohromná tlupa chudáků: poděl se s námi, pro smilování Boží, jen se s námi poděl o svůj úlovek, jinak bude zle. Ctění žebráci, šupinky v mém vaku nepatří mně, neboť všechno kolem nás, včetně vřeten kropenatých oblaků, řeky, loděk,

které se jak vdovy s bachratými břichy obrácenými vzhůru válejí pohozené vedle lázní, a také včetně našich rozervaných šatů i nás, co je nosíme - to všechno není mé a není ani vaše. Víme, víme, smějí se nuzáci jak pomatení, tak pokyvovali, tím spíš nám je dej, každému po šupince, tím spíše nám dej ryby, když nejsou tvé. Vidím, stýská si Nikolaj ubožákům na kopci, že vám to jen tak nevymluvím. A dává každému lína. Utéct není kam - žebráků je spousta, on je sám. Člověk je sám na své cestě, zvláště když se nad Vlčí řekou vznáší podobný soumrak, popravdě řečeno je člověk na celém světě sám. Nikolaj dává každému po rybím ocasu a vchází se zbytkem úlovku do prosincového dřevěného města a klepe starou sukovicí na vrata hlučných dvorů, proklíná odporné podvraťáky, zmrzlé řetězy hafanů. A my i nadále stojíme na břehu; hvězd nad námi mnoho nezáří, ale přece jen se jich pár najde. A Gurij-Lovec bez okolků říká: třebaže si Nikolaje Ploskovského částečně vážím, nepovažuji za příhodné, abych s ním závodil, je celý sešlý a uštvaný - přebruslím ho a zahanbím.

A neluská tam prsty, řekl pojednou někdo, nemudruje tam v Ploskách na počítadle tenhle Fjodor? Totiž Fjodor není Fjodor, ale jakoby Petr. V každém případě je to ovšem Jegor. Byl veden jako účetní, ale jak později vyšlo najevo, i on byl zloděj k pohledání: s tím by měl Gurij uspořádat závody. Chápete, o co jde? Když se ta dáma zčistajasna objevila u nás na kose, tak tam - převážně místní peciválové z řad lovců - jako pokaždé seděli a pozorovali husí tah,

avšak o tomhle sezení ví z cizích jen málokdo, protože se odbývá v křoviscích a za soumraku a před zraky těch, co plují po vodě, je skryté, a když sedí na kose a zlehka popíjejí, objevuje se u nich ta dáma a vyptává se: tak co, není mezi vámi ten, kterého hledám? Jak bychom ti to řekli, krčí rameny, podívej se sama, jenom si prosím povšimni, že na nás všechny, jak tu sedíme, je radost pohledět a že jsme připraveni udělat cokoli, jenom abychom ti vyšli vstříc, strážkyně našich míst. Dáma se začala rozhlížet a potom oznámila: toho, kterého hledám, mezi vámi nevidím, ale vidím jiného, který by mi prozatím stačil. A dívá se na Petra. Účetního se zmocnil ukrutný třas, zahořel, jako kdyby mu v žilách zapláhl jasný plamen. A promluvil - vstával a spěšně se oprašoval. Promluvil - zvedal se ze syré země, do které se měl v blízké budoucnosti navrátit: jsem Jegor z Plosků, veď mě, kam uznáš za vhodné. Ať už ho dáma odvedla, šťastného, kamkoli, peciválové pili, jedli a Petrovi záviděli. Když se po několika dnech vrátil na kosu, obklopili ho a vyptávali se. Tak co, Petře, sladce ses pobavil? Lovci peciválové se Fjodora vyptávali, aby se dozvěděli, jestli mu bylo s dámou sladce. Skoro nic jim nepověděl, řekl jim však: bylo mi tak, že se raději ani nevyptávejte. Ale přece jen, nevzdalovali se vlkobijci od Fjodora, ale přece jen - byl tvůj pobyt u ní sladší než medovina? Nevyptávejte se, odpovídal Petr, ani narážky nedělejte. Byl ten uplynulý čas sladší než šerbet? vyptávali se ho dál. Copak šerbet, překvapil je Fjodor, hněvem rozpálený, všechno bylo sladší než valdajské čučo. Sotva se napili na Petrův návrat,

zčistajasna se jim v slzách doznává, že o návratu k milé nepřemýšlí, minulost je pohřbena, a proto nic nepotřebuje, neboť co může potřebovat po tom, co bylo mezi nimi dvěma, ani vzpomínky mu úlevu nepřinesou; paměť není na dluh, kamaráde, ale na úvěr. A to je pravda, drahý pane Postarší, v tomhle mi můžete věřit, protože kdysi i já jsem přišel k neštěstí, ani jsem se nenadál. Zkroutilo tě to, Iljo Zynzyrello, zprohýbalo jako kus překližky. Poflakovali jsme se za městem, žili bezstarostným životem u Oriny v kutlochu a zapomněli na štrapáce se štemply. Neříkám, že všechno u nás šlo jak po másle, ale zdůrazňuju - že zpočátku jsme spolu vycházeli obstojně. K nevydržení to začalo být, až když od výhybek, kde řadila spěšné vlaky, rychlíky a tak podobně a kde to z nedostatku času nebylo s milostnými pletkami příliš valné, přeřadili moji krásku do cihlové věže, aby jako dispečerka pouštěla vagony ze svážného pahrbku. Z tvého pobroukávání nekoukalo nic dobrého, Iljo, kochal ses představou, že tě odmění za neposkvrněnost, zpíval jsi, žije moje Potěšení, přebývá prý v chaloupce, hvízdal sis melodii a nečekal kruté změny. Až pak ses dovtípil, že se div neukousala nudou, a proto se spřáhla s posunovači, spolčila se s opravářskými hrubiány, a jestli neměl někdo přístup do věže - pak jsi to byl ty, můj milý. A když jsem se dovtípil, ještě jsem zprvu vtipkoval: přestaň se s nimi, Orino, válet v příkopech, nemyslí to s tebou upřímně, jsou to jen nezřízení zřízenci u železnice. Tak jsem žertoval, nalézaje v sobě nejasné síly, třebaže časem mi jich ubývalo. Odbývala mne, kypící zdravím, statná, a hřebenem

si rozčesávala za úsvitu vlasy: odkud víš, jestli to jsou, nebo nejsou zřízenci? A já jsem zatím ležel na kavalci a čadil jsem, nechtěl jsem se zvedat - proč a kam bych se honil? Odbývala mne, povětrná, a její hřeben - jednou jsem se podíval - nebyl ten, který jsem jí na svátek Povýšení sv. Kříže daroval. Skrblil jsem, ponižoval se na dalekých statcích, jen abych jej mohl koupit, v jednom kuse jsem si odtrhoval od huby - a pak jsem se jednou podíval - a nebyl to on. Zadumal jsem se. Naše přátelství přišlo vniveč, vzít tak nohy na ramena - bez vaku, bez mošny, bez bot. Avšak nemám na to dost sil, bývám neodbytný: místo toho jsem vyzvídal, přemlouval. Co je to, Orinko, za zvláštní hřeben? Hřeben jako hřeben, procedila mezi zuby, v zubech vlásenky a sponky. Hm, a ten, co jsem ti daroval, opatruješ ho ještě? Jakkak by ne, do muzea jsem ho odnesla, obratně mě usazovala, jak jen ona to umí. Na kolejích, přetvařuje se, jsem ten hřeben vytrousila, a basta. Sklopil jsem hlavu jako to polapené, vylekané zvíře, vyzvídal jsem a utvrzoval se v pochybnostech: hm, a tenhleten ti v tom případě daroval kdo? Mezi řečí si všímám, že v okně i v zrcadle plane úsvit, měnící se v nádherný mihotavý blankyt, a Orina se v něm přímo koupe, poddajná, šplouchá se v něm jako v našem zaslíbeném rybníku čertví kterého léta, přibližně v měsíci červenci. V těch dnech mezi námi k žádnému sblížení ještě nedošlo, pořád se vykrucovala a odkládala to na později - až jindy, až jindy, a já jsem pln naděje čekal a trpěl. A na hladině plavaly dvě prázdné kabelové cívky nasáklé vodou, tak jako i v jiných nádržích. Shodila ze sebe

všechno oblečení na vrbinu a beze studu vstupuje na břeh. Nu což, jenže moje tkanička od bot se zazužila a nešla rozvázat. Přetrhnout ji - kdepak, to není jen tak. Zkrátka a dobře jsem ten uzel uvolnil zuby: ještě jsem nějaké měl. A Orina stála a měla na sobě jenom korálky za babku, sama byla k nezaplacení, na takovou ani v pravé poledne s lucernou nenarazíte. Nepočítal jsem, kolik jiných jsem měl před ní, avšak náhodným potěšením mě před zmrzačením neobdarovala ani jediná. Ale co to bylo ve skutečnosti za radosti - je to k smíchu i zlosti, všechno to bylo jenom pitvoření, každá křičí, ty mně, já tobě, bojí se jít příliš levně, jako kdybych jim, nevěstkám, já, větroplaší blb, opravdu mohl na revanš něco nabídnout. A hlavně když je konečně uklidniš, je i pak všechno na levačku, jaksi tak napůl a nezřídka bez opravdového pohodlí. A co se týče toho, aby se ti trochu samy věnovaly - nikdy, za nic na světě: mažou ti med kolem huby. Když jsem Orinu poznal v celé její prostotě, byl jsem samozřejmě unesen. Nevydržel jsem to a musel jsem jí to dát vědět, zazpíval jsem sloku jedné nádherné árie. Sluší ti, stálo tam, každá barva, avšak tvým šatem z nejhezčích je nahota tvá. Ostatně lepší by bylo, kdybych méně tokal jako nějaký tetřev a trochu víc se díval do budoucnosti: možná bych si všiml kromě toho neodbytného uzlu na tkaničce také dalšího uzlu malinko jiného druhu - toho, kde řadí nákladní vlaky, to znamená železničního uzlu s jeho všelijakými semaforey a důmyslnými udělátky na způsob háčeků staničních mazačů a mazavků vůbec, jak chytře lezou tam, kam nemají. Ten první uzel se mi

díky zábleskům blýskavic podařilo rozvázat, ale ten, který byl určený k řazení - nechť jsou tam všechny „noci plné žáru“ -, vyvolal zmatek, v kterém se nikdo nevyznal. Ale zatím tam, opakuji, Orina stála bílá a zářivá jako šachová figurka ve svitu měsíce. Mám-li být upřímný, tak se to dalo celkem vydržet, ale já nejsem trpělivý, vzpomínám si, že jsem chtěl co nejrychleji vyzvědět, co tam dělala a s kým a kdy, to jest vyzvědět všechno do nejmenších podrobností. Nestačí ti, nestoudný Iljo, ženskou jednoduše obezřít a přinutit, vždyť ty jak ten neúmorný pavouk z ní kapku po kapce vysáváš trest přiznání, čerpáš z ní sílu zármutku, aby ses znovu mohl přiblížit a přinutit ji. Postála Orina na břehu rybníka a vstoupila do něj, i já jsem se vysvlékl a potopil se. Potopil jsem se hluboko a otevřel oči: vidím - polévaná glazura. Okem světa byl tenhle rybník s cívkami, vybroušeným opálem v rámu kobaltové modři hlín, keřů vrbin a dlouhých vodních řas. Někde tu jsou karasi, vzpomněl jsem si najednou. Přimhouřil jsem oči - podřimovali v prohlubních, ve stínu břehů, pod kořeny stromů. A šneci, lastury mlžů jsou kde? Mám je rád. Když jsem se v rámci své práce potuloval jenom s harmonikou nebo s nožním bruslem, vandroval jsem v údolí nejdražší řeky Itil, ucouraný a vlastnímu srdci omrzelý, cpal jsem se jimi nadmíru. A jestli jsou dobré? Jak vidíte, na uznané slovo nejsem skoupý: je to pochoutka. V krajině pusté, kde hledá spásu od věků hluchý lid, kterému je celá tvá filharmonie k ničemu; nebo v oblasti odevzdané, kde nikdo nic neseče, neřeže, nekácí kvůli všeobecné lenosti; v krajině odevzdané a v oblasti pusté ke

konci zůhdarma prožitého světa, kde jsem hrál lidem, a oni mě neposlouchali, nebo kde jsem naléhal, jestli nepotřebují nabrousit to či ono, abych si vydělal na živobytí, a oni mi nepřinesli ani malinkatou jehlu, jsem se vyptal u staré studniční váhy na cestu k vodě a průplavu a s prázdným břichem šel k ní na návštěvu, jako bych byl pozvaný k tchyni na boršč. Belhal jsem se po široké vozové cestě na své jediné noze, kulhal jsem po záplavových loukách, oslněný jiskřivou malebností. Co to je, co je to - jako by tam matně zazářila bludička na hřbitově v Bydagošti. Co se to tam v houští stříbřitě zalesklo, jako se leskne tvůj hliníkový kotlík prosvítající dírami tvé nezalátané mošny? Co to tam zaplálo studeným, sytě modrým ohněm, jako kdyby se zpoza závěsu u stánku na trhu ve tvých vyschlých očích odrazil záblesk křišťálové nádobky s milovanou špatnou domácí kořalkou? Co se to tam vpředu vlní jako volánek na sarafánu a plácá jako tchynin jazyk? Co jen to je, podívejme se - jaký zvědavec se tu našel, mám s tebou ale trápení. To je přece Vlčí řeka, brachu, tvoje příbuzná. Pověz jí: hej, starší sestro, napoj mě zarmouceného, plynoucí, nasyť tuláka svými lasturami, dej mi jich trochu víc, jsou tak dobré. Věnuj mi jen je, sůl a zápalky mám pořád při sobě, a pak mě ulož ke spánku, podél proudu, pod hlavu mi jemně polož kamínek. A řeka povídá: pro tebe, Iljo z Nuzáckého Hradiště, ničeho nelituji; dejme tomu vody - vezmi si, kolik chceš, stejně tak mušlí - vezmi si, co hrdlo ráčí. A kamínek - chceš-li, pod hlavu nebo pod šíji ti podložím, jen odpočívej podle libosti, třebas až do Posledního soudu.

2. Lovecký příběh

Žít: dokázat ocenit vysoké galoše v době záplav hlubokých i mělkých řek. Být: převalovat v ústech tučný zelený list. Žít, být a pozorovat, jak ve strouhách blednou lopuchy. Žít-být: podle zimy vinoucí se jako had střídat odstíny jejích slídových šupinatých křídel. Žít-být - jen ať hrají perletí: jakýkoliv střechýl, jakákoliv křepelka. Marii - troubit na železnici na pastýřský roh - nechť chvátá na sever poklidnou patnáctiminutovou chůzí k západu slunce. Chození alejí zvedající se kolmo k náspu - k východu slunce. Na jižním nebesklonu, nad městem, následkem nesčetných činností chrlících dým a mrzačících obzor jsou neustále na výběr vysušená a vyuzená mračna. Kreslit neurčité siluety zaměstnanců poštovních úřadů - poštmistřů, kteří jsou v zajetí zoufalství a padajícího listí. Lidem tvým - bloumat po parku tvém a v nastávajícím čase tvého nečasu je rozechvívat zimou a rozfoukávat cípy jejich komisních pelerín. Marie ať slouží ve vysoké cihlové věži na samém okraji stanice. Ať slouží i hlas jejího rohu, zastřený akvarelovým větrem, zastřený jako hvězda pro krátkozrakého bez brýlí - ať řídí uspěchanou mrštnost posunovačů, obavy výhybkářek a rozpoložení výhybkářů. Zprvu to byli posunovači se zlatými zuby, ale později, když z ní udělali vedoucí věže, je poznenáhlu nahradili důstojní strojvedoucí. Vysloužilci dálkových vlaků se zachce polohlasně, šišlavě si stěžovat na prohnilý tendr, na uvolněné ojnice, na distance nákladních

vlaků. Stromům, jež se oděly do rozedraných fraků soumraku - kývat se a mávat rukama jako dirigenti, jako strašáci, jako chasa od větrných mlýnů - mlynáři. Fujavice - o které mnozí uvažovali ještě skrze *ja*, přestože zvláštním výnosem tohle ruské písmeno dávno postoupili Zajíci, jemuž se, třebaže bez uší, tolik podobalo, zatímco *e*, které Zajíci nebylo vlastní a které nepotřeboval, odevzdali fujavici -, začala řádit, stupňovala se, neustávala a začala být neposedná a nelítostná. V dřevěných barácích flámovali. Ach, jak mi jde hlava kolem, zpívala v pokojích odsouzeníhodným způsobem povětrná šansoniérka a její kulaté fotografie nalepené na gramofonových deskách se otáčely na gramofonu. Popaměti kreslit dno strže porostlé kapradím, hráz podepírající zásobárnu pitné vody, kreslit celou vodní plochu, překypující rekvizitami nejrozmanitějších regat v sezoně melounů a přepršek, které na sebe braly podobu kroužků a klacíků, i námořníka-čtenáře, který nechť sedí z malířova rozmaru se vzpřímeným límcem vatovaného kabátu na kamenitém náspu hráze, kouří dýmku a čte tmavě modrou knihu - o moři. Jezte a pijte. A sama pila a jedla. Říkali jí Marie. Strojvedoucí pil, jedl, říkal jí Marino a neustále prožíval totéž - ať už se to týkalo cesty, železnice či nudy přelévající se z Orechova do Zujeva. Stále se míhala ložiska, hořela pouzdra kol, byly hlášeny údaje tlakoměru a před každým mostem, před každým tunelem se důsledně zaklapával popelník a otvírala se dmychavka. Kreslit nádraží: oprýskaný pavilon s kuželovitou falešnou věžičkou, pivní stánek s frontou tmavých kabátů a zelených klobouků; kreslit

zbytky klášterní zdi, viadukt a kus silnice a rybník u úpatí vysokého náspu. U sousedů divoce hrála harmonika, zpráchnivělý strop plenily čardáš nebo polka či snad čtverylka. Kravál ať se rozjařeně vyhrne skulinou větracího okénka a ať se zachytí cáry pastelových tónů, zapraných a děravých, na prádelní šňůře, a potom odvanutý větrem se rozletí v hejnech kavek a vran po parku, rozsadí se po větvích, kde se bude vrtět - a potom se snášet do alejí, nepředstavitelný a odcizený, s vyždímanými shluky ticha. Přízemní fujavice nechť zamete jeho zbytky do roklí, do tmavomodrého rmutu strže. Mám tě ráda, můj starý parku, vyznávala se obrácena k němu zády zcela uštvaná a unylá herečka pod schodištěm ve zkosené komoře kartonážního mistra, který navíc sbíral obaly od bonbonů. Nechť nezkušený kreslí kreslí obtížně zachytitelnou, nezřetelnou a ledabylou Mariinu tvář - nezřídka namísto kýženého portrétu zachytí podobu jakoby její masky, která chtěla procitnout, ožít, jenže trýznivá letargická nemo-houcnost byla silnější než její ochablé touhy, a proto neprocitala. Avšak viděl, viděl, jak po plných rtech, po nalitých olověných víčkách přeběhly záblesky tajemství. Bude je možné rozluštit po půlnoci, když ve snu uslyšíš, jak venku šeptem blouzní déšť-strojvůdce a celá země - opilá a otrávená extraktem podzimu Máša - se mu hořce podvolí a přijme jeho troufalé jemné sémě. Později stín podobný člověku těká po zdi při hledání chrastících sirek a cigaret strojvůdce. Kazbek, nebo Kazbič? Tak jako tak, kdyby měl tisícihlavé stádo klisen, celé by ho dal za jediného Pečorinova Azamata. Ale kdyby ta dívka,

co chodila s tím plavčíkem na mýtinu, na kterou vodí námořníci své veselé přítelkyně, aby je pohoupali na houpačkách, kdyby byla svolná jít tam i s tebou, tak i s tebou by pravděpodobně létala na houpačkách do výšky a ječela vysokým hlasem. Stál jsi v listnatém lese, nespátrřený. Nebyl ani večer, ani úsvit, a na vodní hladině byly ještě plachetnice a treněři na motorových člunech chraptěli do megafonů příkazy veslařům. Vřískala jako čejky na poli, když po něm jdeš v pološeru, kladeš železa na lišky a těšíš se na opravdovou pušku, kterou ti přislíbil strojvedoucí. Nebo když jí plavčík nabídl rámě a vedl ji k opuštěnému skluzu, čejky tam létaly a skluz byl pokálený, a déšť ani čas to nestačily smývat, a čas od času se objevila tu zdechlá krysa, tam uhnulá žába nebo mrtvý ťuhýk. Křič, Marie, vybíhající na hráz, svolávej všechny domů, a ty, větre-lampáři, zaduj ve tmě a sfoukni nadobro okna baráků: oko za okem, jedno po druhém. Ať vlny nespoutaně bouří. Jiný plavčík, kuřák od mladých jinošských let, nechť se s kašláním přežene na dvou kolech, se stařecky vzrajícím sedlem, předoucím dynamem a zářícím světlem tam, kde skončí vycházka. Marie šila. Šila Marie. Máša zabírala strojvůdci plášť. Strojvůdce byl rád. Seděl na otomanu a četl si v jízdním řádu. Nebo grafikon. Bouře se přibližovala. V houštích trubkovitých křehkých rostlin, jejichž otevřené fraktury jsou cítit prvními ranními mrazíky, v houštinách u zatuchlé bystřiny prorokovaly rosničky potopu světa. Tam, ve strži, kdysi - její sešit: napůl vybledlé jméno. Byl v něm stesk po ruském jazyku. Kupříkladu se v něm oznamovalo,

že otec koupil Nikolajovi brusle, že veverka louská oříšky, že vnučka je mladá a babička už ne, že sestra hraje na pianino a bratr na balalajku - ale místo balalajky se doprostřed sešitu táhlo plynulé, nepřerušované balabala - bolero uhrovitého barákového života, vyposlechnuté a zaznamenané milenkou chlapce s chudokrevným čelem, nezvaného a neuznaného malíře, kterému po letech na výtky zvláštní komise, že jí dosud nebyla předložena srozumitelná zpráva o nadhánce - přesněji o okolnostech doprovázejících návrat z nadhánky a v podstatě o okolnostech, které jsou nezbytnými atributy návratu, neboť nejsou to snad okolnosti, které určují a podmiňují veškerý průběh a povahu událostí, nejsou snad pro ně životodárné, vždyť co je událost bez průvodních okolností - na výtky komise nechť chlapec namítne: nevidím žádný skutečný důvod, proč by mé dojmy z takovéto všední záležitosti mohly být konkrétně pro práci komise prospěšné, proč bych si je rád ponechal pouze pro sebe. Nicméně když tak naléháte - prosím. Vracíme se za soumraku. Předpokládám, že máte ponětí, nebo přesněji řečeno představu o téhle pozoruhodné denní době a jste jí stejně jako já nenávratně okouzleni, a dáváte tak najevo svůj nevšední vkus, znameňující vnímání barev a sklon k melancholickému rozjímání. Bývá nás zpravidla několik lovců a do tuctu psí smečka. Prosinec. Aby si mě moc nevšímalí zevlouni a abych svůj obraz nedegradoval neohrabanou, přece jen městskou chůzí, snažím se zůstat na konci procesí, a proto nevidím ani tváře, ani mordy; jen na okamžik se kolem mne mihne čísi profil.

Popelavé klobouky lovců – bezpochyby znáte tu těžkopádnou a hustou, ale i chlupatou plst našich provinčních továren, v jejichž chumáčích se tak pevně drží sníh – je jedno, jestli padá na pokrývku hlavy nebo oblek či do závěje; šedé klobouky lovců jsou vraženy hluboko do čela, jak se říká až po uši, proto nevidíme jejich zátylky. Jeden z nás je kromě obvyklého vybavení – tesáku, lovecké brašny a oštěpu – obtěžkán naší společnou trofejí: lišák byl uštván ještě za rozbřesku. Jen se pokochejte našimi voříšky a dalšími kříženci. Jejich oháňky, strašidelně dlouhé, ošklivé a zakroucené jako u opic nebo jako filipovské preclíky skýtají aspoň zdánlivou naději, že mají ušlechtilou krev. Co bych skrýval – zevnějšek mých honicích psů je žalostný: kost a kůže, a srst naprosto prašivá. Ostatně najde se i jeden baculatější, druhý rachitický, třetí s nehorázně krátkou tlamou – čarodějnice v podobě selete, které nějací prostí lidé opékají na ohni před vchodem do hostince, kam zašli někteří střelci, kteří původně věřili, že nás zakrátko dostihnou, a teď tam hodlají přečkat velmi silný nápor čelního větru. Nevím, mám-li zmiňovat, že nyní se nalézáme v sedle velkého kopce, pokrytého, stejně jako celá okolní krajina, čerstvým vánočním sněhem, a naše postavy obstojně kontrastují s tímto pozadím. Hostinec jsme zanechali po levici, téměř jsme jej minuli, a začínáme scházet do údolí. Před námi je dávno známé panorama. Tvoří je údolí řeky a město v onom údolí u oné řeky a rybníky a skály v dálce a nebe nad vším zde vyjmenovaným. To je náš kraj, tady žijeme – někteří z nás žijí ve městě, jiní ve vesnici za

smaragdovou řekou. Hravě rozeznáváme hráz a mlýn, kostel a povozy v ulicích, knihovnu, chudobinec a lázně. Vidíme špičatou střechu domu pro invalidy, brusírnu, útulek pro hluché a tržiště. A na ledové ploše rybníku a řeky plno bruslařů. Jejich zvonivé hlasy a brusle, rozpálené tváře. Táhle jsou šedohnědé keře a holé stromy připomínající srst záhadné zvěře; tady pradleny máchající prádlo v dírách v ledu. A ještě lodě zamrzlé v ledu a stavidla a ptáci - ach, houfy ptáků - nejenom na větvích, ale i jen tak v povětří provoněném celerem - ptáci ohniváci, vybledlí, zašlí nebo tací, co svůj vybraný šat vyměnili za skrovné opeření strak a vran. Co je to za divotvorný, cizorodý kraj, říká si v tichém úžasu návštěvník. Úchvatný půvab krajinnomalby je jen zdůrazněn jednoduchým a nenápadným ořechovým rámem a koloristickým leskem lazury. Naše črta samozřejmě neaspiruje na popis a ohodnocení všech ostatních obrazů vystavených na vernisáži: zastavíme se pouze u některých. *Autoportrét ve stejnokroji*. Plátno je natolik originální, že člověk se nestačí divit. Říká se, že když autor dokončil svou práci, byl přímo šokován hloubkou poznání sebe sama; úspěch zastihl umělce zcela nepřipraveného. Uzavřený jako poustevník v ateliéru, který se tenkrát nacházel v oranžerii, se somnambulně ztrácí mezi drobně kvetoucími blýskalkami a ke všemu netečnými figurínami, a opřený o malířský stojan za neustálého opakování „nevěřím, nevěřím“ tvrdošíjně odmítá uvěřit, že tam v tom rohu není on, ale pouze jeho podobizna, třebaže neuvěřitelně shodná s originálem. A když

jeho blízcí s pomocí sadaře a střihače nakonec vysadili dveře a přesvědčili ho o jeho vlastní pravosti - rozplakal se. Frontispis naší monografie o tomto znamenitém člověku, jejíž vydání se s netrpělivostí očekává každým dnem, zkrášlí barevná reprodukce *Autoportrétu ve stejnokroji*. A je příznačné, že objev jednoho z nejpronikavějších a nejvytříbenějších realistů poslední doby se kryje s tak pozoruhodnou dobou, jakou je půltisíciletí od vynálezu špendlíku. Samotný umělec se domníval, že zmíněná shoda okolností není nikterak náhodná, a při každé vhodné příležitosti tento fakt zdůrazňoval, spatřuje v něm jednu gesto Prozřetelnosti a podruhé prst Mnemosyné. Například v jedné básni (v době, kdy se proslavil jako básník, psal verše) malíř s jemu vlastním stoicismem náhle vzkřikne: Pánové, v Létě pětistém čtyřicátém prvním od vynálezu špendlíku, v poslední listopadový pátek, přibližně o šesté hodině, ve značné vzdálenosti od jakýchkoli velkých měst, uprostřed Ruska a zároveň na břehu řeky bohaté na vodu, kdosi opile tluče na tamburínu. Soumrak již rozevřel oči, zastřel výhledy a popustil otěže tmě tmoucí. Silueta muzikanta se co nevidět rozplyne. Pročež s hekáním, zamotaní v šosech zcela vetchého, šváby sežraného županu, chvějíce se zimou, jež prodlévá mezi zašlými kameny sklepa, třesouce se odporem při pohledu na početné stonožky a přemlouvající škytavku, aby přešla na pokorné mučedníky Fedota a Jakova, vyvalíme na světlo Boží sud vyprávění - a vytlučeme konečně jeho čep. Takhle v celkem pokročilou hodinu jednoho bezvýznamného a všedního dne jednoho

deštivého roku filozofoval s pohledem upřeným do okénka hrdina tohoto příběhu a pokoušel se uspořádat si myšlenky. *Vita sine libertate nihil*, filozofoval, *vivere est militare*. Byl zmožený a už ne tak mladý.

3. Zápisky lovce a pijana

Lístek I

Zdá se

Ohlédni se! Jak to na med táhne
nesčetné hmyzí kavalkády.
Příznaky viděné, byť ještě tajné,
předzvěsti tohoto léta v pádu.

A v ranních jantarových výškách,
čirých jak luny skořepina,
nadarmo můra - bekyně mniška -
ženicha hledat nepočíná.

Přecpaný rynek. V nepořádku a láci
pátrám po oleji z bergamotu. Tady je.
A pokud se cítíte spíš jako ptáci,
mandelinkou si prosím poslužte.

Dětství - to smutek jest. Na ladu zarostlém
tam dědečků vnuci hledají tabák,
chytají běláška, pak honí hnědáška,
a k tomu zpívají staříčkový krakovjak.

A zemře ubohá babička stará,
v černé hlíně spočine,
aby jak bělásek poletovala
za sto nebo za tisíc let.

V sadu se přitom však ještě nic nezměnilo,
astry tu kvetou, ten tam je kohoutek - láska hořící,
a kobylka vrže tu nějak víc ledabyly,
jalové břicho má naše síť houpací.

Zdá se však, že vzrostlé keře
barvami všech červů jsou pokryty.
Kagorem rudým, na dvoře u sudaře,
se mladičcí pacholci opili.

Lístek II

Chystání patron

1

Borovým lesem po písku
včera jsem šel a stezky jeho,
jakož i jehličí, listí,
šípatka střelolistá,
vše vyschlé bylo. Já
vyčítal sobě sám,
proč do gumajzlí já
skočil bez rozmyslu,
proč do ponča se navlíkal.

Ráno však již prozíravě,
když jsem se pryč chystal dnes,
galošům dal jsem vale, taktéž peleríně,
cestou však hřibový přepadl mě déšť.
Ač utíkal jsem a schovával se,
tak ještě doma, v suchém, celý jsem se třás.